

Megjelenik minden esztortokön sokféle képpel ellátva. Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1,50 frt. Előfizetheti minden postahivatal és könyvtárusnál.

Hirdetések díja: 4 hasábos petit sor 9 uj kr. Szorkeoztól szállás: mézárus utca 2. szám, 2-dik emelet. Kiadó hivatal: barátok tere 7. szám.

Gr. Zichy József, fiumei kormányzó.

E pillanatban a legfontosb belügyi kérdések egyike a horvát ügy, melynek elintézésére mind a magyar; mind pedig a horvát országgyűlés deputációkat nevezett ki, melyek most tanácskoznak, hogy a két testvérország közt az 1868-iki kiegyezkedést úgy módosítsák, miszerint általános megelégedést szűljön nálunk úgy, mint Horvátországban, melynek — noha sz. István koronájának kiegészített része — Magyarország hajlandó a legtagadhatatlan önkormányzatot megadni.

Tudjuk, hogy a Magyar-és Horvátország közti kiegyezkedésnek egyik leglényegesebb és legfontosabb pontját a fiumei kérdés képezi, vagyis annak eldöntése, hová tartozik Fiume, sz. István birodalmának e tengerparti vidéke, vagy mint rendszeren nevezni szokás, a magyar korona gyöngyese. A tengerparti vidék fekvése, közbeesvén Horvátország, s az a körülmény, hogy e vidék mindig önálló területet képezett és számtalan ízben mint a magyar birodalom kiegészítő része említett, mindkét részre bőven megtermették a pro és contrát, s egyik fél sem akart róla lemondani, míg nem a kérdés ideiglenesen ügy oldatott meg, hogy a fiumei kerület mint önálló municipális helyhatóság tekintessék, de közvetlenül a magyar országgyűlésre küldje képviselőjét, míg Horvátországhoz a nem közös ügyekben tartozzék, s Fiume-megye Horvátországhoz csatoltassék. A király ez intézkedésével egyidejűleg (1870 nyarán) új. gr. Zichy József neveztetett ki fiumei kormányzóvá.

Érdekesnek tartjuk itt röviden fölemlíteni a történeti adatokat, melyek a tengerparti vidékre vonatkoznak, valamint röviden emlékeztetbe hozni azon vitákat is, melyeket magyar államférfiak folytattak Fiume hovatartozásáról.

A magyarok, megtelepedésük után, nem sokára meghódították e tengerelleket. Pray szerint Fiume Liburniához, Liburnia Dalmáciához, ez pedig Magyarországhoz tartozott. Midőn sz. László Horvátországot meghódította, a tengerig mindent elfoglalt. Kálmán király szintén elfoglalta egész Dalmáciát, s ennek a keleti császárok által elvett

részeit III. Béla ismét visszafoglalta. I. Lajos, mint Dalmátország ura, elfoglalta egész Istriát s Italia egy részét is egész Trevisóig, s egy 1358 diki békekötés erejénél fogva, Istria, Liburnia és Dalmáciának, Durazzótól a quarnerói öböl feléig, mely különben is elejétől fogva Magyarországhoz tartozott, birtokában maradt, Velencének csak Trevisót adván vissza, s a velencei dogeaval, a horvát, dalmát és római birodalmi hercegi címeket letéteve, csupán a doge-cimmet megelé-

nyady Mátyás és Fridrik császár közt folyt. Fridrik erőszakkal elfoglalta Fiumét, s így történt, hogy a Mátyás után következett két tehetlen király, Ulászló és II. Lajos azt visszaszerezni nem tudván, ez időtől óta osztrák birtoknak tekintett, noha a többi osztrák tartományoktól mindig külön igazgatás alatt állott. I. Ferdinánd 1529-ben Jurissich Miklóst Fiume kapitányává nevezte: de azért Magyarországhoz csatolva még sem volt.

Az ország Fiumei 1647. és 1649-ben is kérték Fiumét Magyarországhoz visszakapcsolatni, s a Frangepánokat birtokába visszahelyeztetni.

1725. nov. 19-én újlag szabad tengeri kikötőnek nyilvánított, s kereskedési tárgyakban a Triesztben föllállított keresk. ügyviselőségnek alávetett. II. József utazásainak eredménye volt a gondolat, a magyar termékeknek az adriai tengerhez útát nyitni, s azáltal közvetlen a magyar ipart emelni, közvetve pedig a kir. jövedelmeket szaporítani. Így lőn, hogy a VI. Károly által megkezdett útát folytatta Károlyvárostól Fiume felé, de tökéletességre nem vihette. Mária Terézia által 1779. april 23-dikán Bécsben kiadott bekezdései oklevél: »Fiume városát, kerületével, mint továbbá is külön, Magyarországhoz szent koronájához kapcsolt testületet« rendeli tekintetni, s mint ilyet kezelteni. Öngazgatása pedig továbbra is meghagyatván, statutumaira nézve határozatott: »Valamint az ország egyéb törvényhatóságainak beligazgatásukat illetőleg statutarius joguk van: úgy statutumai használatában Fiume is — de az ország sérelme nélkül — meghagyatik. A meny nyiban pedig azok némely pontjai

Új. gr. Zichy József.

gedni kényszeríté. III. Béla föllállítá Modrus-megyét Dalmáciában, mely a Kulpa vize mentében egész a Fiumara folyamig nyult, s azt Frangepán Bertalanak ajándékozta. 1312. Fiume a modrusi grófoktól Duyno avagy Tybein ausztriai vazallok birtokába jutott, lihetőleg elzalogosítás útján; azok kihaltával azonban egy 1431-ki oklevél szerint, ismét a Frangepánokra szállt vissza. A XV. század vége felé végre ausztriai birtok lett Fiume, azon örökös civódás következtében, mely Hu-

Magyarország s a hozzákapcsolt részek rendszerével nem egészen egyeznének, küldöttség által megvizsgáltatni, s legfelsőbb kir. helybenhagyás végett fölterjesztetni rendeltettek. Mária Terézia állította föl a kormányzói hivatalt is Fiumében, mely ellen a horvát rendek fölszólatlak Ugyanc királynő Fiume kikötőjét akarta jól elkészíttetni, s Trieszttel egyenlő kereskedési kedvezményekben részesíttetni.

Az 1807. IV-dik törvénycikk szerint Fiume

mint Magyarországhoz tartozó hatóság, becikelyeztetett, Fiume és Bukkari a rendek (alsóház) a főkormányzó pedig a főrendek táblájánál nyervén ülést és szavazatot. 1809-ben francia kormány alá jutott Fiume. I. Ferenc, teljesítve e részben a magyar nemzet hő kívánatát, 1822. július elsején kelt leiratával a visszafoglalt szántvántúli részeket együtt az egész magyar tengerpart-vidéket a magyar koronához visszacsatolta, s Fiumét öngazgatási jogaiban megerősítvén, 1833. jun. 3-kán kelt királyi rendeletével belkormányzási ügyeit szabályozta. Az 1836. XIX. törvénye is világosan kifejezi Fiumének külön, független hatóságát, mondván: Fiume város és kerülete, mind a szabad révpartok jeles tekintetéből, mind pedig azért, mivel az ország megyéitől elkülönített testet képez stb.

Ezen adatok ellenére azonban Horvátország részéről rég idők óta követelések emeltek a magyar tengerpartra nézve, mely név alatt fordul elő Fiume tenger melléke már diplomáciai iratokban, népjogi szerződésekben is. Az 1836-diki országgyűlésen is hosszas vitákra adott ez alkalmat, midőn az ítélszékek rendezéséről folyt a tanácskozás. 1834. június 13-kán éppen a főrendeknél került elő e kérdés. Kukuljevics, horvát követ, történeti adatokkal kívánta igazolni Horvátország jogaát Fiuméhoz. Valamint más alkalommal úgy most is első vala, ki e követelés ellen szót emelt, a magyar tengerpart akkori kormányzója. »Nem akarok, ugymond, történetírók buvárkodásiba mélyedni: különben megmutathatnám hogy a magyarok már a 8—9. században bírták az egész adriai tengert. A horvát követ egy zálogos levél idézetéből kívánta igazolni, hogy Fiumét a Frangepánok vagyis a modrusi grófok bírták, de abból nem tűnt ki az állított birtoklás. Miksának 1515-diki diplomája Fiumét régi érdemeiért már »Fidelissima« címmel díszesítette. Fiume önállóságát tanúsítják az 1591. és 1601. törvények is, melyek emlékeztetnek tesznek Fiuméről, hogy ennek vámosai Zrinyi embereit háborgatják. Alkotmányos országban nem is lehet erősb jog, mint melylyel Fiume bír. Királyi diploma, az ország törvénye és 55 éves szakadatlan szokás szól mellette. Ezek ellen Horvátország csak két zavaros év követelt szokását veheti; midőn Fiumének egész állása zavarban volt, a kormány sem tudja jóformán, mit csináljon vele, míg voltakép fölvilágosítottván, 1779-ben, mint külön testületet, Magyarországhoz visszacsatolta. De maga azon zavaros törvénytelen év is hogyan áll? Alapítalan állítás, hogy 1777-ben Fiume Szerémmegeyhez s ezáltal Horvátországhoz csatoltatott. Ugyanazon oklevél, melylyel ez bizonyítottatik, nyilván mondja, hogy azon vidékek közé, melyek Szerémmegeyét tették, Fiume és Bukkari nem számítottak, hanem ezek külön kormányzás alá rendeltettek, az alatt voltak és vannak. Szerémnek első főispánja, gróf Majláth, fiumei és bukkarii kapitány is volt, s mint ilyen mindig egyenesen a helyt. tanácsesal is levelezett. Az 1791-ki országgyűlési egyezkedések világosan mutatják, hogy Fiumének visszacsatolása a magyarországi sérelmek és kívánatok sorában volt fölterjesztve. Mi a szokást illeti: 1779-től mindenkor a kir. curia volt Fiume rendes felső bírója, mi elien mit sem árt, ha egy-két pör különös utakon a báni táblához csusztott volna is. Fiumének Horvátországtól külön portái vannak, adót, sapsidiumot oda soha sem fizetett; követeinek utasításait mindig hazulról adta, serelme, kívánatai mindig a magyarokéi sorába, állanak. Hogy szavazatuk volt a tartományi (horvát) gyűlésen, ez jó Fiumére nézve, de Fiume azt soha sem kérte. Ha megjelent, csak a bán szomszédságos meghívása tiszteletéből jelent meg; látván azonban, hogy mindig küldöttségekhez csatoltatnak, s e tiszteletéből jogkövetelés formálatnak, Fiume követei később, minden következőeknek ellene mondván, el sem fogadták a hívást. Fiume — mondá befejezőleg a fiumei kor-

mányzó — abba helyezi büszkeségét, szerencsés-jét, meglegedését, hogy Horvátországnak nincs alávetve, hanem külön önállású része Magyarországnak, s kérte ezen szabadságát sértetlen hagyatni.

Még részletesben taglalta e kérdést gróf Majláth Antal, akkor zemplényi főispán, később cancellár. »Anbár Fiumének — mondá többek közt — első eredetét a régiség homálya borítja, mindazáltal ha történeti tekintélyekkel kellene harcolni, a horvát követ által említett historiographok ellen könnyű volna nagyobb tekintélyűeket állítani. Fiumét Oeneus folyótló »Oppidum Oeneum« név alatt már Livius említi. Így Ptolemaeus, Strabo, Plinius, Palladius, Fuscus tesznek róla említést. A velencei köztársaság ezen várost a XVI-dik században tőből földülta. Mi helyzetét illeti, némelyek Istriához tartozó provinciának, s Duyno grófjai feudumának, mások Liburnia fővárosának s Wallsee grófok birtokának mondják. Könnyű lenne megmutatni, hogy Toxus heregeg 947-ben már bírta Liburniát, s hogy Fiume 1358-ban nagy Lajosnak már birtokában volt, és Zsigmond alatt ismét visszafoglaltatott. Mindezeket csak futólag említem, nehogy a horvát követ történeti állításainak némi erő tulajdonítassék. Ezeket tehát mellőzván, szóló egyedül a kiváltságlevelekre támaszkodik, s Miksa diplomájáról (1515.) kezdve, több ily kiváltságot hoz föl. 1725-ben Fiume a pragm. sanetiót is aláírta. Átmegey ezután szóló az 1807-diki bekeblzési törvényre, mely minden kiváltságnál több. Ennek eredete ez: Fiume 1777-ben Horvátország által rendelkezett a magyar koronához visszacsatoltni; Fiume, ugyanazon évi aug. 1-jén tett föliratában függetlenségét reclamálta.

Mi már a szokást illeti: ez vagy közigazgatási, vagy adózási, vagy törvénytisztogatási tekintetben fordulhat elő. Közigazgatási tekintetben biztos zálogot nyújt Horvátország rendinek egyenessége, hogy azt maguk sem fogják állítani, mintha Fiume fölött a bán valaha hatóságot gyakorolt volna.

Egyi okok, és ily tekintélyű szónokok előadásai után senki sem vette csak kérdés alá is többé Fiume közjogi állását, Horvátország követein kívül. S midőn 1848-ban Horvátország részéről támadó had jött Magyarországhoz ellen: mindenekelőtt Fiume foglaltatott el, s fegyverrel Horvátországhoz kapcsolatott. Így oldatott meg akkor tetteleg a fentvitatott közjogi kérdés.

De ismét fölmerült, midőn Magyarország visszanyerte önkormányzati jogát, s a közjogi kérdés Horvátországgal napirendre került, migmen a fentebb említett ideiglenes megoldás elsőbbségét a fiumei kérdést, mely a mostani magyar-horvát tárgyalásokon ismét szóba fog jönni, de nem oly élesen, mint 2—3 év előtt.

Mint tudjuk, Fiume a legnagyobb ragaszkodással viseltetik Magyarországhoz, s a közvetlen visszakapcsolatást számtalanszor kérvényezte. A kikötővárosban az ideiglenes megoldás nem szült nagy elégteliséget, de az új kormányzó, Zichy József gr. tapintatos eljárása nem sokára lecsillapította az elégtelenség kifakadásait.

E fiatal férfiú azóta is nagy tapintattal vezet az ügyeket s ott általános népszerűséget, nálunk osztatlan elismerést vívott ki.

Vásonkői ifj. Zichy József gróf 1841-ben szül. Pozsonyban. Midőn tanulmányait Nagy-Szombatban és Bécsben elvégezte, hosszas körútra indult a külföldön, s bejárva Európa nagy részét — még a turisták által nem igen látogatott Skandináviát is — Észak-Afrikában s Ázsiában is időzött, s bő tapasztalokkal tért vissza. Alaposan képzett ifjú lévén, a mit látott és tapasztalt, jól tudta érvenyesíteni, s kivált az ország anyagi érdekeinek kérdései körül, az ipar és kereskedelem mellett tanúsított figyelemre méltó érdeklődést. Hogy visszatérte után is tanult s komolyan foglalkozott, eléggé bizonyítja, mikép 1861-ben az ügyvédi

vizsgálatot szükségesnek tartotta kiállani, a mi ritkaság főurainknál.

1865-ben Pozsonym. szempei kerülete választá képviselőül, s az akkori nevezetes országgyűlésen többször szónokolt kereskedelmi és közigazdasági ügyekben. 1867-ben a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteriumban osztálytanácsos lett, az országos iparegyesület pedig elnökül választá. A miniszteriumban elfoglalt állásáról 1869-ben mondott le, mikor újra képviselőnek választatott. Mint ilyen nem soká működött, noha a pénzügyi bizottságnak egyik legjelesebb tagja volt, mert ő felsége Fiume kormányzójává nevezte ki. E fontos állásában erély és tapintatosság tüntetik ki őt.

Tót népdalok.

I.

Furulyám, furulyám,
Tegnap metszettek,
Máris minden bajom
Megosztottam veled.

Tudod már, ki esalt meg,
Tudod kiért halok,
Nem mondom senkinek,
Mégis eldalolod.

II.

Teremtőm, teremtőm, nem öltem, raboltam,
Mégis a világ legárvább férge voltam.

Apám, anyám ott kúnn van a temetőben,
Ott fekszik a rózsám orgonafa-tőben.

Én meg járok-kelek a világ esúfjára,
Kit elhagyott minden, minék az a pára.

Többé senki után sem esik a könnyem,
Hancm égemet sem siratnak egykönnyen.

III.

Az erdőbe' kincs van elásva, elásva,
Jól tartott az asszony kalácsesal, kalácsesal

Feske, gólya röppen nagy sorral, nagy sorral,
Megrakott a gazdám ostorral, ostorral.

GÁSPÁR IMRE.

Dronet polgár emlékirataiból.

— Rajz Gautier Theophilől. —

(Vége.)

Nehéz szívvel léptem át a Conciergerie komor kapujának küszöbét. Napjaink meg voltak számlálva. Még a marsall lelkén is nyomasztó hangulat ült. Azt hiszem, hogy öntudatlanul is megrándult szívében egy húr fia számára, és hogy e gondolat tette őt oly szomorúvá. Vidám kedélye elhagyta most őt, úgy tetszett, mintha ohajtja a halált. A mint e fogház falai közé lépett, már erőt vett rajta e hangulat. Az első és második kapu közt várakoztunk, míg neveinket beírták, midőn a közeli templomnak vészharangja egyszerre megkondult és egy csapat sansenlotte, fővegét rázva, s carmagnollet esattogatva rohant felénk. Hallottuk a facipők kalfogását és egy ágyu kerekeinek tompán dübörgő moráját. Még a börtön igazgatója is elsápadt.

— Meg akarnak gyilkolni bennünket! — kiáltottunk föl valamennyien egyszerre.

— Hagyjatok akkor engem meghalni legelőször! — mondá a marsall, kalapját elhajítva és a kapu felé sietve.

Nagy nehezen visszatartottuk, és abban a pillanatban föltárukt a nagy vaskapu, s egy fegyveres csoport új foglyokat lökött be hozzánk; azután a mint jött, távozott.

— Remélem, hogy napjaim megszámlálvák! — mond felém fordulva a marsall. — Meguntam az életet. Nem a börtön és nem a guillotine, mi lelkeket leveri.

A luxembourgi és a port-librei foglyok a napfényes kert barátságos helyiségeiben tölthették idejüket, mert az örök esaknem kivétel nélkül emberien érezték, de a Conciergerie, a hová most

jutottunk, a pokol előszobája volt, melynek sötét kapuján át az út csak a guillotine vezetett. Börtönoszobámnak két ajtaja volt, egy nagy és egy kicsiny. Ha nem vigyáz az ember, vagy a fejét, vagy az oldalsontját zúzhatja be.

Harmadnap egy kis reménységű derengett föl lelkeinkben. A port-librei fogház fölügyeletét a gaz Jazard kapta át, a derék Benoitot pedig hozzánk tették kapusnak. Én éppen az udvaron álltam, midőn jött, és azonnal a marsallhoz siettem, hogy értesítem őt a jó hírről.

— Barátom, én számoltam már az ettel — mondá — s csak a szekérre várok, mely a guillotinehoz szállít.

Mindent elkövettem, hogy e levertség kódét elzavarjam lelkéről, de fejét rázta csak és némán távozott.

A negyedik nap este Benoittal beszélgettem a rácson át, midőn egyszerre kopogtattak. Az öreg arcában azonnal nyugtalanság és titokteljes szorongás tükröződött.

Az ajtó föltárult és egy férfiú lépett be, kalapját melyen szemébe húzva. Azonnal megismertem. A marsall boldogtalan fia volt.

— Benoit, — mondá — vezessen gyorsan atyámhoz. Ma este akarok érte jönni. Láttam a lajstromot, s az ő nevét Robespierre sajátkezűleg húzta alá vörös tintával. Siessünk, az istenne kérem! Hoztam magammal opiumot és festéket. Csak hagyjanak mindent rám.

Én kérdő pillantást vettem Benoitra, — A dolog így áll, — mondá. — E fiatal ember habár megvetve és eltaszítva, föl akarja magát áldozni édes apjéért. Ma éjjel az én segítségem révén álomport akar hinteni a marsall borába, és addig, míg öntudatlan állapotban alszik, áthelyezni őt a másik ágyba és aztán elfoglalni a megürült helyet.

— Ez körültség — mondám. — Ön odadobja saját életét, a nélkül, hogy atyját megmenthetné.

— Az nem örültség! — mond a fiatal ember. — Más börtönökben is megkísérelték, és sikerült. Én színész voltam s néhány perc alatt minden arcot képes vagyok megörégiteni vagy megijjantani. Ön egy szobában alszik atyámmal, s a mint látom, szereti őnt. Ön segíteni fog nekem. Más ruhát adunk rája, s a másik ágyba fogjuk átfektetni. A nyomorultak, kik érte jönnek, Benoit utasítása szerint járnak el majd. Ők nem ismerik személyesen az áldozatot, s mielőtt a gyanú föltámadna, fejem már porba hullott.

— De e hősi föláldozás utóbb se fogja megszabadíthatni atyját! — vágtam közbe. — Pár nap múlva megérkezhetik az ön halálos ítélete is, s akkor ő is veszte van.

— Nem, nem! — kiáltá. — Minden oda mutat, hogy Robespierre már ingadozik. Saját barátai már félnek tőle, és összeesküdnének ellene. Az ördög, kinek oly hűséges szolgálója volt, elhagyta őt. Lejárta magát. Néhány nap múlva nemesebb szabású alakok verődnek a kormányra, s akkor atyám mentve van. De siessük, Benoit, nincs időnk a habozásra. Uram, akar ön segítségemre lenni?

Nem feleltem. Valami összeszorító torkomat, mely visszafojtá a szót, de a nemes férfiúnak melegen megszorítam kezét.

— Atyám — mondá Benoit felé fordulva — soha sem hagyta el szobáját. Látták őt a többi foglyok?

— Csakis kettő, — viszonzá Benoit, — s e kettő tegnap végeztetett ki. E részben nincs mitől tartanunk.

Midőn a cellába léptünk, a marsall egy alacsony széken ült; háttal fordulva felénk, éppen vaesorult. Midőn Benoit bejelenté nekí, hogy új foglyot, egy öreg és beteges embert hoztak, ki azonnal lefekszik, mintegy magában azt válaszolá:

— Tehát egy báránnyal ismét több várakozik a mézsárszékre!

Nem sokára azután sikerült nekem polarába

hinteni az álomport, és mielőtt távoztam volna, láttam, a mint a pohár tartalmát kiüríté.

Odalenn minden nagy mozgalomban volt. Az osztályok hivatalnokai nagy pompával éppen megérkeztek, és fölolvasták az elítéltek lajstromát. Már sötétes volt, és a halvány világú fáklyák fényénél látni lehetett a fölolvásó alakját és a közvetlen közelében levőket, kik minden elítélt nevének fölolvásásánál karban ordítottak: »Ca ira, ca ira, la nation réussira!« S a nyomorult a legközönyösebb hangon olvásá: »Achille Val de Grace ügyvéd, Jules Chanduri épész, Pierre Baron kárpitos, George Peacourt bádógos, Monecy marsall!«

Midőn a szobába visszatértem, a marsall már ágyában feküdt, és fia föléje hajolva, intett nekem. Az alvó aggyastján arcába néztem. Fekete haja, fekete szemöldöke, üde arca és vonásai voltak. Míg a fiú redős arcával, fehér hajával, megörnyedve, valósággal megtestesült képe volt édes apjának, kinek már föltéte ruháit.

— Fölolvasták már a lajstromot? — kérdé.

— Föl, s az ön atyjáé is köztük volt.

— Tudtam! — mondá.

És ezzel leült egy alacsony székre és elbeszélte élettörténetét, melyből azt láthattam, hogy könnyelmű volt ugyan, de soha sem rossz, elfajult. Az éjet imádkozással tölté. A virradás előtt egy órával hallható volt a szekér dübörgése és a závarok félretolása.

— Jönnék! — kiáltá és letérdelt. — Oh! minő boldog vagyok, hogy meghalhatok atyámért. Anyám szelleme, fogadd el ezt tőlem engesztelő áldozatot!

Nem sokára benyitottak hozzánk, és Benoit bekiáltott:

— Itt a harminenyolcas!

Vad kinézésű alakok tolokodtak be hozzánk. A fiatal Monecy előlépett és kezükbe adta magát.

A csapat még tovább ott akart időzni, de én félve, hogy a marsall a nagy lármára utóbb fölébred, rájuk kiáltottam:

— Önök megkapták, a kit kerestek, tehát semmi dolgot itt többé.

— Ne félj, érted is eljövünk még! — kiáltá az egyik fiékó felém. — Te sem kerülöd el a guillotint.

És eltávoztak.

Hogy tölt el aztán így egy óra, nem tudom. Egyszerre megkondult s vészharang, és hallám minden oldalról a kiáltást: »Fegyverre! fegyverre!«

Az öreg marsall azonnal talpra ugrott és így szólott:

— Betörnek a fogházba!

Én is azt hittem.

— Önnek nem szabad meghalni a nélkül, — mondám, — hogy meg ne tudja, mily nemes és nagylelkű gyermeke volt.

És elmondám, a mi történt.

— Ön álmodik! — mondá a marsall, de a mint eléje tartám a tükröt és abban egy fiatal arcot látott, fölsóhajtott:

— Hála neked, istenem! Most látom, hogy derék és nemes gyermekem volt. Mint valódi Monecy halt meg.

Ezalatt az utcák mindegyre zajosabbak lettek, itt-ott egy-egy ágyú is megdörrent, és puskatussal elkezdtek ütögetni a fogház kapuját. A folyosón nagy zürzavar támadt, és Benoit egyszerre felszakította cellánk ajtaját és a mint torkán kifért, bekiáltá:

»Éljen a köztársaság! Éljen a haza! Önök szabadok, mindnyájan szabadok vagyunk! A szörnyeteg Robespierre megbukott. És itt hoztam valakit.«

A marsall fia berohant és odatérdelt apja lábához, ki fölemelte őt és keblére ölelé.

A szekerek már a guillotin előtt állottak, midőn egy ujjongó csapat megszabadítá őket, szerteszt hirdetve, hogy Robespierre elfogott.

Az etiquette az araboknál.

(Notes on the Bedouins and Wahabyz. London 1872. A new edition.)

I.

Nincs udvariasabb nép a világon, még a khinnaiakat sem véve ki, mint a keleten lakó népfajok közt az arabok. De ezt könnyű megmagyarázni. Eldődek a középkor vasnapjaiban Spanyolországban szerepeltek, a hol bukásuk után is folytonos érintkezés- és összeköttetésben voltak a külső formáságokra szintén sokat adó castilliai és aragoniai lovagokkal. És éppen ezért egy népnél nem találjuk az udvariasságot oly határozott formákhoz kötve, mint náluk, s az udvariasság megsértése évekig tartó keserű benyomást hagy hátra egy arab családi körben. E sajátságú nép az udvariasságot tudományként tekinti, mit eőirt útmutatás szerint az atya fiával, a tanító tanítványával lelküismeretesen betanítat. A tanulók kivétel nélkül szigorú vizsgát kénytelenek tenni, szigorúbbat, mint nálunk a számtan, földrajz vagy más tudományokból.

Az arabok azt tartják: »Az udvariasság olyan pénz, mit mindenki maga készít, és mégis mindennél érvényes.« Senki sem ért jobban közlekedésor ama behelgő nyelvhez, mely a kedvező fogadtatást előkészíti, senki szavait a helyzet kívánalmái szerint találóbban megválogatni és azokat az érintkezők körülményeihez oly mesterleg alkalmazni, mint éppen az arab. Míg nálunk mindenki tetszése szerint fejezheti ki tiszteletét bárki iránt is, addig az araboknál szigorúan fokozat szerint meg van állapítva az udvariasság, és senki sem részesülhet többen, mint a mennyi megilleti. Az udvariasság ezen törvényei és formái firól-fira szállnak, s az utódok, tribusok és a hagyomány híven öröködnék fölöttük.

Fársztó volna a rendesen forgalomban levő udvariassági formulák egész halmazát mind föl sorolni. A szavak mindig ugyanazok, és délig ilyenek: »Jó napot!« »Boldog legyen napod!« Délután: »Jó estét! Boldog legyen estéd!« Ezenkívül minden órában: »Honnan jöttél? Légy üdvöz! Hogy foly időd? Hogy vagy? Hogy érzed magad? Hogy vannak gyermekeid?«

Sajátságos módon tudakozódik az arab vendége neje után. A nő egyes megnevezése botrányos hibának vétetnék a bevett szokás ellen; miért is az arab, ha érdekltségét tudatni akarja, határozatlan vonatkozásokhoz folyamodik.

Oly körben, hol a nő is jelen van, ily kifejezésekkel élnek: »Mint érzi magát Ádám gyermeke? Hogy állsz sátoroddal? Mint van családod? Hogy van nagyanyád?« Minden világosabb megjegyzés feltékenységet ébresztene azon gondolatban: tehát látta nőmet. Ismeri, mert érdekli.

Az arab beszédjében gyakran vallási vonatkozások is fordulnak elő és a formula is, mely szerint a törzs- és vallástársak egymást üdvözlik, mintán abban az isten és a próféta nevével találkozunk, vallási jelleggel bír. De merő udvariasságból finom tapintattal kerül az arab az ily vonatkozásokot, ha a társaságban olyanok is vannak, kik nem az ő hitét vallják, vagy a kiknek hitvallása előtte ismeretlen, nehogy azok érzelmét megsértse. Köszöntését egészen más formába önti, ha nem muzulmán vagy olyat üdvözöl, ki előtte egészen ismeretlen és teszi ezt részint azért, nehogy más hitűt a muzulmán üdvözlés áldásaiban részesítsen, részint nehogy hitetleneket köszöntve, beszenyeyezze a próféta nevét, és végre nehogy egynek-másnak oly dolgot találjon kívánni, mi annak szemében semmi értékkel sem bír, sőt talán keblemetlen is. Ezért ilyenkor köszöntése igen egyszerű: »Salam ala hali!« (Üdv azoknak, a kik javamat akarják!) Sok arab azonban még azt sem tartja jónak, ha valaki még ily föltét alatt is üdvöt kíván a hitetlennek, és inkább kétértelmű üdvözölő formával köszönt, például: »Salam ala hal esalam!« (Üdv az üdv férfainak!) vagy

»Salam ala men taba el honda!» (Üdv azoknak, kik a törvényt követik.)

A francia uralom alatti tartományokban természetesen elnévelt már e fanatizmus, s az arabok nyelvük kitelhető udvariasságával köszöntik a győzelmes keresztényeket: míg ellenben a zsidókkal, kiket nyelvükön »a megkövezetteknek« hívnak, még nem tudnak a francia egyenlőségi törvény szellemében érintkezni. Ha az arab zsidónak ad ágyat, vagy megszólítja, mi nagy ritkaság, így üdvözlí: »Allah yaicheek!» (Hagyjon élni az isten!) vagy »Allah yuneeek!» (Isten segítsen!) Mindkettő oly köszöntési forma, mi zsidóval szemközt előzékeny, ellenben egy muzulmán a legnagyobb gorbomaságnak venné.

Különösen szigorúan körvonalozott az arabok hivatalos etiquette-je. Minden szó, minden jel a legpontosabban s a legvégsőig meg van határozva.

ket. Adb-el Kader emirt például mindig így üdvözölték. A harcosokat egy szerencsés hadjárat vagy merész kirohanás után a tribus összegyűlt asszonyai és hajadonai rithmusokban, éles hangon üdvözlí. E hangzavar bizonyos idegrázó gyönyört ébreszt.

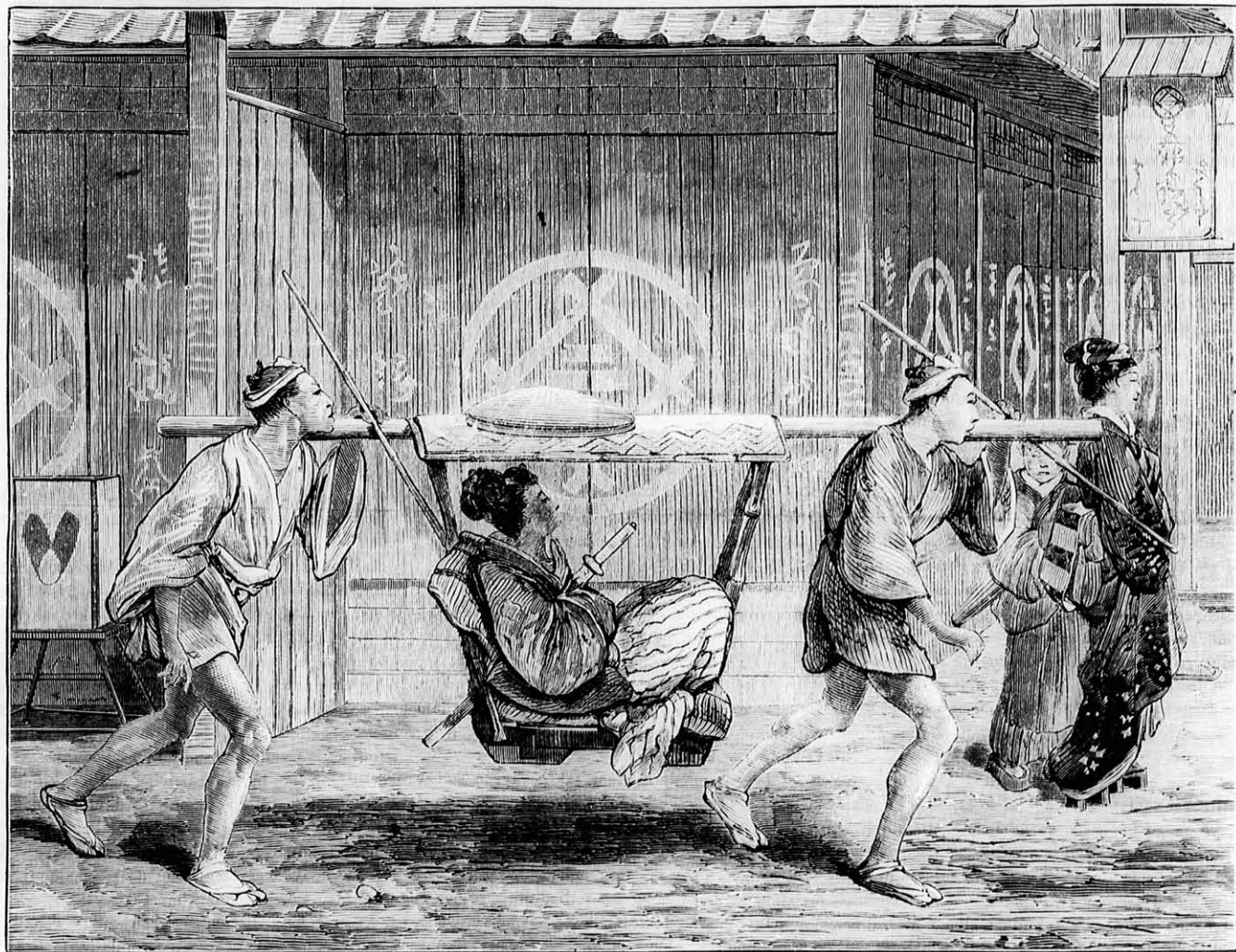
Magasabb rangú gyülekezett előtt elmenve, az arab soha sem mulasztja el mélyszavú hangon fölkiáltani: »Esatam Alicum!» (Üdv néktek!), mire a válasz mindig így hangzik: »Alicum!» (Néktek üdv!)

Az arab komoly üdvözlése sajátserű ellentétben áll a szívéllyességgel, mi a miénket jellemzi. Ha egy arabtól könnyed-vig hangon kérdenők, hogy mint éri magát, ha őt nevetve üdvözlínek, azt súlyos sértésnek s a jó illem hallatlan átlépésének tekintené. Ez oka, hogy oly szörnyű nehezen tudják az európaiak köszöntésmódját meg-

az idő hosszúságától függ, mely alatt egymást nem látták. Tüszszénénél azt mondja a jelenlevő: »Nedjak Allah!» (Isten mentsen meg!) s a tüszszénő azt feleli rá: »Rahmek Allah! (Isten kegyelmezen néked!) Mindkét fölkiáltás egyeredetű lehet a mi »egészségére váljék«-unkkal.

Ebéd előtt körülbelül így szólnak: »Isten nevében! Áldd meg, jó isten, mit enni adtál, s ha megettük, hagyj újat nőni!»

Az arab csak a jobb kézzel ehetik és ihatik, a ballal soha, mert azt tartja, a mit balkézzel költ el valaki, azt megbabonázta egy titkos ellenség. Jó neveléssel bíró férfú állva nem ihatik. Ha az arab egy másikat inni lát, azt mondja: »Saha!» azaz egészségedre, s az ivó azt feleli: »Allah iselmek!» (Isten áldjon meg!) Ez ismét oly szokás, mi a mi toaszijainkkal és áldomásainkkal rokonságban látszik lenni. Az arab étkezésnél

Japán hordszék. (Kagó.)

Az alsóbbbrangú a felsőbbnek, ha gyalog találkozik vele, a kezét, ha lovon ülve, a térdét csókolja meg. A marabuts-ok (papok) és talebsek (tudósok) és mindazok, kik többé-kevésbé komolyabban foglalkoznak vallási dolgokkal, nagy ügyességgel rejtik osztálygöggüket a jámbor alázatosság alá. Így a kézesökolni siető jámbor hívektől csak akkor vonják vissza kezeiket, ha szándékukat már a legkétségtelebb módon elárulták.

Ha egy alsóbb felsőrangúval találkozik és mindkettő lovon ül, az első már meglehetősen távolban leszáll arról, hogy az utóbbi térdét megeskölj. Ha egyrangúak találkoznak, megéskölják egymást, távolról pedig kezeiket könnyeden egybeteszik és a hüvelyküket csókolják meg. Egy tisztelt hadvezér vagy törzsfőnök elhaladása vagy találkozásánál az ülők fölkelnek, a lovaglók leszállnak lovaikról és mindnyájan mélyen meghajtva magukat, mellükön keresztbe teszik kezei-

szokni, és nem győzik gáncsolni a mosolyt és jó kedvet, melylyel az európaiak egymást üdvözlí.

»Hát oly bolondság — kérdék — a barát jóléte, övéinek üdve és vagyona, hogy csak úgy nevetve lehet azután kérdezősködni?»

Jóllehet, a muzulmán szükségtelennek tartja, az arab még sem mulasztja el különös alakú szalmakalapját, mit nagy hőségben a burnus-cuklyára húz, egy felsőbb rangút köszöntve levenni.

Sajátserű benyomást tesz az európaiakra a tárgyalás gyakori és esodálatos megszakítása, miket pedig a jó izlés igényel. Így nem ritka eset, hogy háború, béke, kereskedelem vagy egyéb fölött foly a vitatkozás, és az egyik beszélő egyszerre belevág és kérdeni kezd el: »Hogy vagy? Mint töltöd idődet? Hogy állsz sátoroddal?» És aztán a nélkül, hogy a kérdezett választát bevárná, ismét fölvert beszélgetését folytatja. Ezen megszakítások száma a barátság nagyságától vagy

csak egyszer iszik, és a legszívesebben, ha jólakott, mert szerinte az ivásnak nem az a célja, hogy étvágyat keltsen. Akkor szomjuhozik, ha jólakott, és ivással végzi az e ödet. Minden étkezés előtt és után megmossa kezét, kiöblíti száját, és e dolgok illő teljesítéséről ismeri meg az arab a jól nevelt férfiút.

A »Korán« szavai, melyek szerint a muzulmán bizonyos teendőknél többször kell mosakodnia, a keleti népeket a tisztaság hírébe hozták. Kétségtelen, hogy a gazdagok és élőkölők, s különösen azon törzsek, melyek a nomád élettel föl-hagytak, e mosakodással sok időt pazarolnak el, és gyakran ama különös és finom bájra tesznek szert, mely csak a meleg és illatos fürdők használatának eredménye. De az arab-nomád törzsek-nél ezen mosakodás pusztá formaszerűséggé vált, és tisztaság helyett gyakran a legnagyobb tisztatlansággá fajult. Egy vendégségnél az arabok

sheikjának børsátorában kézzől-kézre járt egy bádoggpohár, melyben ujjakat mosták. Senki sem ütközött meg, ha egyik vagy másik, miután a pohár hozzá ért és ujját szintén lemosta, a pohárból még néhány kortyot le is nyelt. Szűk "ég esetén forma kedvéért a homok képviseli a vizet.

Étkezéskor nem használnak kést, a húst főlvag-

Szóval az arabok evésmódja az európaire nézve határozottan undorító.

A próféta megtiltá hívőinek, hogy az ételt megfújják. Evésnél egymást szemlélgetni az arab udvariasság törvényeinek megsértése. A házigazda, ha észrevételeket tesz arra nézve, hogy egyik vendége így vagy úgy, lassabban vagy

saságban, aztán beszélget és ismét eltűnik. A muzulmán, ha már egyszer útnak indult, bármi fontosat felejtett is odahaza, vissza többé nem fordul. Ha utazásának célja ezáltal meghiúsul, azt az isteni gondviselés akaratának tulajdonítja.

Ósi szokás, hogy mikor útra kél, befe eskendez vízzel lovának lábait. E szokást, mely hihetőleg

A ház óra.

dalva adják föl, s ha tán még további fölszelés is szükséges lenne, azt éles körmeikkel szakítják szét. A félhíg ételeket úgy költik el, hogy a nyitott kéz ujjait a csuklyóig pohárba mártják, és aztán az ujjhegyeket összezárják, úgy hogy az étel azon ürben, mit az öt ujj képez, függve marad. Kezüket ezután fölemelik szájuk felé, fejüket hátrahajlítják és úgy engedik az ételt belepotyogni.

hamarább eszik, kockáztatja jó hírnevét. Az arabok e tekintetben szerfölött szigorú mértékkel mérnek. Náluk mindig a házigazda ad példát a leülésre, és a vendég soha sem parancsol a házigazda eselédének.

II.

Az arab, ha csak nagy útra nem készül, soha sem köszön távozáskor. Belép, helyet foglal a tár-

a hosszú pusztai vándorlásokból veszi eredetét — a viz egyértelmű a szerencsével — még a legfölvilágosodottabb arabok is pontosan megtartják, Abd-el-Kader e kötelesség teljesítésére nőit és szolgáit a leghatározottabban utasította. Összevág ezzel azon hit alapja is, hogy az araboknál elutazás előtt jött záporos szerencsét jelent, s e gyakran hallható kívánság: »Legyen sarkantyúd zöld!«

annyt jelent: »Áldás kövessen téged, mint a vizet, mi szintén mindent zöldre tesz.«

E lapok szük körén tültérjedne, ha mindazon apró jelenségeket föl akarnók sorolni, mit az arab jó vagy rossz előjelnek tart. E tekintetben még a zsidókat, a régi rómaiakat s az anabaptistákat is föltulmulják. Szintúgy hosszúra nyulnék, ha közülök a köszönet, a kérdés, a hízelgés, jó kívánság édes-kés formáinak tenger szimálg, mikkel ezen hajlékony és okos nép akkor szokott élni, ha oly valakit akar rászédni vagy körülhálózni, kitől valami előnyt vagy kegyet gondol kinyerhetni, vagy a ki által céljához jutni remél. De ha egyszer megkapta, mit töled kívánt, ha már hasznos nem remélhet tőled, gyakran a leggorombább módon mutatja ki irántad közönyét. A férfi, ki kevéssel azelőtt a legmelegebb barátságfogadásokkal s a legalázatosabb kérelemmel ostromolt, büszkén ellovagol ma melletted, s ha megszólítanád, azt vetheti szemedbe:

— Talán ismer a lovam, én nem!

Az egész nemzet jelszava jellemző azon ravasz-ságára nézve, mely semmitől vissza nem retten.

— Csóköld meg a kutyának száját, míg nem bírod, mit tőle kívánsz!

Még néhány igen jellemzeteset közlünk: »Isten soha se hagyja gyomrod éhezni!« »Isten takarjon be!« »Emlékezzek meg az isten szülőidről!« »Engedjen az isten olyaná lenni, mint egy beszap-panozott hal!« (mit nem lehet megfogni.) »Az anya, kisült, még száz hozzád hasonlót hozzon a világra!« »Isten nyissa meg neked az ajtókat!« »Isten képe előtt kérlek téged!« »Uram, én kutyád vagyok!« »Uram, kegyelmed füm gondol- latja lesz!« »Ünsereteted annyit ér, mint száz- nak erénye!« »Számítson az isten a próféta bará- tai közé!« »Engedjen az isten a szent háborúban meghalni!« »Te kés vagy, én hús, vágj, a mint kedvet tartja!« »Reméltem, de a kard csontomig nyomult.«

Az arab udvarias fontosabb eseteknél is. Így valamely lövész alkalmával egy bíró és egy nagybíró törzs főnök lovai futottak. A bíró min- dent elkövetett, hogy ne győzzön. A ki tudja, mily hiú az arab lova kiváló tulajdonaira, csak az tudja fölfogni ez áldozat nagyságát. Verseny után a főnök, ki jól ismerte a ló becsét s azt is tudta, hogy a bíró igen ügyes lovas, így szólt ehhez:

— Lovad jobb, mint az enyém, hogy történhet- tett mégis, hogy te nem győztél?

Erre a kaid a legtermészetesebb hangon a világon ezt felelte:

— Környékemen és törzsömben kaid lova egy főnök lovát még soha sem győzte le lövészbenben.

Az arabok közt az ily udvariasságoknak nem tulajdonítanak fontosságot, s csak szóval fizetik vissza. Európáira azonban veszedelmes hálók ezek, miután a szokatlan, a rendkívüli előzekénység mögött mégis némi jóakaratot keres, és gyakran veszedelmes megcsalás. Túlzott udvariasság- és alázattól kétszeres bizalmatlansággal forduljon el az idegen. Tartsa mindenki e népnek vak türel- metlenségét eszébe, mert vallásának egyik első és főtörvénye a folytonos és kibékülhetlen irtó háború minden más hívők ellen. És menyivel gonoszabb az ily hitvallás, ha azzal még az önzés sarkantyúja is összefügg.

Mint már föntebb említettük, az arabok udvari- assági formulái változhatlanul meg vannak álla- pitva, és azok törvénykönyvét valamely nomád törzs nyájbirtokosa is éppen úgy ismeri, mint a legelső főnök. Náluk a külső illem szabadsága nincs állás- és ranghoz kötve. Innét ered az arab fölléptének méltósága, tekintélye, mit bizonyos mertékben egytől sem lehet eltagadni.

De fölléptének ama méltósága nem oly külső természetű, mint az ember hinné. Hogy a legal- sabb állású arab is bátran szembe néz egy pasa- szultán- vagy kalifának, annak titka abban rejlik, hogy már kiskorától azon elvet esepgetik bele, hogy az isten a kalifától éppen annyira van, mint

ő tőle, és mindkettőjüknek egyenlő joga van a isten erejére és segélyére.

A föllépcs eme biztonsága legföltünőbb oly körben, hol arabok és franciák vannak együtt. Legyen bár az arab egymaga egész társaságban, elfoglaltságból soha sem fog ügyetlenséget elkö- vetni. Mindamelllett lelke mélyében a megvétel- jól ejrejtett érzelmét táplálja. Meghódolva s mint kérő is, még épp annyira kimagaslik a keresz- tény fölött, mint a minő távolság van szerinte a próféta híve és a fakereszt imádói között.

De e hitbűszkeségén kívül egy más éppen oly bölcsészi, mint vallási érzelmet táplál. Így például nem ismeri félre a hatalom, nagyság és fény elő- nyeit, még kevésbbé a fényűzés és jólét kelle- meit, azonban míg ezt idegen királyok palotáiban szemléli, így elmélkedik magában:

»Isten mindent nekem is adhatta volna, és meg- dicsértem volna érte! De így is dicsérem, mert az én részem mindenesetre jobb, mivel én a próféta- ban hiszek. Ezek az édent rövid életükben itt élvezik a földön, míg én, a próféta hívője, az örökkévalóságban bírom azt!«

Szerencsétlenségükre ezen erős és rendíthet- len hittel nincs kapcsolatban a kölesönösség semmi érzelme. Hittel bírnak, de nem szeretettel. Tetőtöl- talpig iszonyú önzők. Ezen egoizmust az iszlám egy tana szülte, mi követőtől rettentővé teszi. E tan pedig, hogy mindenki maga oka szerencsét- lenségének. A szerencsétlen e szerint bűnös is, rajta segíteni, vagy csak sajnálni is, bűn isten igazságos akarata ellen.

Az arab néptörzsek közti anarchia hatályosan közreműködött, hogy ezen iszonyú, de a szeren- csés hívőre nézve oly kényelmes hitelv teljes érvénynyel életben maradjon. A polgári erköl- csöknek ebből fejlett állapota különösen a követ- kező arab mondatban tükröződik vissza, mely a franciáknak hódolt törzseknek általán elterjedt:

»Itt van a pestis . . .

Add isten, hogy népem kímélje!

A pestis a törzsben van. . .

Tegey az isten, hogy atyafiságom megkímélje!

A pestis az atyafiságban van. . .

Add isten, hogy sátorom megkímélje!

A pestis a sátorban van. . .

Add isten, hogy engem megkíméljen!

E mondat nem szorul kommentárra. Ez épp oly naiv, mint tökéletes hitvallás. Az iszlám természete félreismerhetlenül benne rejlik.

CSUKÁSSI JÓZSEF.

A családi lét a modern bölcsészetben.

(A polgári házasság.)

A bölcsészeti előkorban hasztalan keresnők tisztultab, összefüggőbb erkölcsi nézeteket, mivel ezek helyét vagy cynikus vezeklés, vagy pongyola tételek, vagy asketikus szokás pótolák. Az elenták és atomisták erkölcsi ana épp oly rendezetlen anyag, mint a sophistáké. Kár, hogy Ana- xagoras valláserkölcsi tételei nincsenek följe- gyezve, mert hihetőleg nála megtalálnék a kapesot, mely a rideg asketizmust a körvonalazottabb esalá- di léttel egybekötné. In absolute érvényre emel- hető jogi és erkölcsi fogalmakról a sophistákna! természetesen szó sem lehet, miután szerintük min- den az egyéni »akarás« folyamánya lévén, posi- tiv törvényekről csak merőv tagadással emlékez- hetek.

Midőn tehát tárgyi igaz és egyetemes erköl- esi elv a természetjog mindenhatóságán törnek meg, való tudomány és erkölcsiiség nem is kép- zelhető.

E zilált fogalmak zilált erkölcsi életet eredmé- nyeztek, melyből a szeretet és türelem bölcsésze, Socrates ragadta ki a görögöket, az értelmi belá- tás és tudatos eszlekvés tényezőiből udván az érény fogalmát. Eltekintve a Socrates helyét később betöltötte felekezetek helytelen elveitől, Plató államtana sem volt kedvező a családi élet erkölcsi fönsőbbségének megalapítására. Az erköl- esi súlyodás korszaka minden rémcével ez idő- közben köszöntött be, s tagadhatlanul nagy érdeme a stoikusoknak, hogy a magasabb erkölcsi eszmét véve bölcsészeti kiindulási- és központjául, a család- és államélet förgőjéül az igazság és szeret- et elveit hirdetik; ellentétben az epikuristák

közönyével, melynek eredménye lőnek az efflé- tanok: »A böles ne keresse a családi életet, mert sokszor zavarólag hat ez a nyugodtságra.« Sok- kal fontosabbnak tekinték a házasságnál a bará- tságot, mert »itt az a kérdés: *ki vel*, nem pedig hogy *mit* iszunk vagy eszünk?« Az erkölcs náluk nem mint cél, de mint eszköz szerepelt, filozófiájuk nál is megőlé betűje lőn.

E nézetek képezik leginkább a későbbi bölcsé- szeti iskolák kiindulási pontjait is. Spinozánál újra a természetjog istentől való s az érények önfentartási ösztönné való devalválásával, az ency- clopaedistáknál pedig újra az Epicur-féle önhaszon elméletével találkoznak. De mikorra ez áramlat megindult, a krisztusi morál teljes diadalát ulti- má a családi lét szentesítésében. A szellemi lét tárgyiasá lőn a külvilág esélyei között a jog és erkölcs fogalmának teljes összhangba emelésével, minék aztán folyományul az egyházjog vallás- erkölcsi tételei felelnek meg egyrésztől, míg más- részről ugyane harmonia azt eredményezé, hogy a további bölcsészet családi eszményének alapjául szintén »a házasság, a közös vagyon, kölesönös jog és kölesesség« szolgáltak.

E tanok ellen nem érdektelen a modern socia- listák idevonatkozó nézeteit taglalnunk, mindjárt itt megjegyezve, hogy a polgári házasság sem elméletben, sem gyakorlatban nem új dolog. 1500- ban már divott Hollandia »türelmes« felekezetei között s Angliában is fölidézte azt az egyházi mozgalom 1653-ban. Mint az egyház és állam különültőségének szüleménye, Franciaországban 1787-ben lényegileg el volt fogadva. Ma már hódít ez eszme s mint Anteus, új erőre kapva, hiszszük, hogy győzelmesen fog járni szerte a világon.

Ha a filozóf kivette a házasságot a pozitív religió szárnyai alól, kimondhatja az elvet, miként csakis akkor leszen a családi lét az álladalmi lét- nek erős alapja, ha vegyes házasságok szabadon köthetnek. *Carnerinek* nézetei e tárgyban mindenesre figyelemre méltók s mint egyik leg- újabb könyvében (*Sittlichkeit und Darwinis- mus*) kifejti, összhangba kívánja hozni azok által az erkölcsiéget a Darwinizmussal. Lássuk tehát az ő elméletét, mely nem megvetendő tudomá- nyos apparattal tör pálcát a házasság mint »szentség« fölött.

Carneri a szabadságból mint legfőbb alaplól indul ki. Maga a madár nem kevésbbé rabszolga, mint a ló, mivel a levegő, melyre szárnyával támaszkodik, szintén a földé, s éppen oly földi, testi tárgy, mint a göröngy, melyen a gyors mén chrobog. Csak az embernek adatott a testi világ fölé, a szellem birodalmába emelkedni, lelküle- tének lütkörébe lépve, gondolkodván, s gondol- kodásával magát, valamint a mindenséget átka- rolván. Szabad akaratának kifolyása a családi lét is. Több embernek egy egészszé való, maradandó egyesülése a család, mely alapja az egyed eredeti egységének s aztán az önfentartási ösztön egy neme, mely az egyedben mint továbbplántálási vagy domborodott ki. Ez ösztönt párosulás, nem- zés és kiesinyek fölnevelésre látjuk mindnapn az állatokban is. Természetvizsgálók kutatásai meggyőzőnek, hogy családot, pusztán természet szerint, alapíthat az ember a nélkül, hogy az ész- nek előbbrehaladott kifejlése cleve szükségeltet- nek, vagy pedig valami természetfölötti isteni hatalomnak egy pozitív religió általi örkődése föl- tételezettnek.

A szellem gerjedelmei a legáltalánosabbak s — távol legyen a szerelem lelki alapját elvitatni akarnánk — az örök eszmétől vezéreltetvők. Az igaz szerelem gyér, mert az akarat-szabadság magasabb nyomát, az ést föltételezi. Az igaz szerelemben istenül a szellemiség, s azért éli túl az ittas gerjedelmeket. S éppen minthogy az igaz szabadság alapjában benne fekszik, adja meg az erkölcsiiség jellegét. Az igazság mindig az esz- meiség erősségén gyökerezik, s minden, mi a házasságnak megsemmisítelenségére célozna, kizárja az akarat-szabadságot s rabságra mutat. Már pedig a szerelem végtelen halmával meg nem ír a szolgaiság egy kalap alatt. Vegyük az »erköl- csiiség« kiképzett »természetességnek.« A me- gemesült természeti ösztön alapján nem szabad vétnünk az erkölcsiiség ellen. És így az akadályok- nak, melyek a házassági frigy korlátjait előtérbe tolatvák, nem szükség valamely egyház privát hevéletförrásaiá lenniük. »Az ember csak egy- szer él, — úgymond Carneri, — s az állítás bizo- nyosságának az az állam semmi más, magasabb bizonyosságát ellenébe nem vethet; mégis erőszá- kosan megrabolja az emberiséget, s ezzel egytt magát is, mert az egyéni szabadságból sokkal nagyobb áldozatot hoz, mintsem az állam fon-

maradása elkerülhetlenül szükségelné. Csak a kölcsönös szabadságra épített házasság juthat az »erkölcsi viszony nevéhez«. A természet és erkölcsiség Schoppenhauser bölcseszétében is, mint egy magasabb egységnek két részül szerepelnek, úgy hogy e szerint csak az lehet erkölcselen egyedül, a mi természetellenesen jó léte, s így átlag nem a természet rendje szerinti. »Szerinte a nemek végtelen eleve levén, éppen ezért végtelen vágyak, végtelen megelégedés- és végtelen fájdalomra képes; mely körülmény aztán tápot ad a szerelmi költészet minden fájának... és fől-szabadítja a házasságot, a családi létet a pozitív religió szárnyai alul.

Sok u. n. »vallásos« ember elszőnyel természetesen az ilyen tanoktól. A socialista pedig, uraim, nem támadja meg az önk »vallását.« Sőt *Buckle* is elismeri annak szükségességét a fontosságát a kulturviszonyokra, csak azt nem ohajtja, hogy az emberi szellem szabadságának egy *általános szükséglet, bizonyos meghatározott* vallás legyen korlátozója. A. B.

A szabadság ünnepe New-Yorkban.

(Egy magyar tengerész naplójából.)

Julius 4-ike nagy ünnep az Egyesült-Államokban. Ne a naptárban, e minden kíváncsi ember kielégítőjénél, keresse az olvasó ez ünnep értelmét, mert ott vörös betűkkel nyomtatva nem levén, még nagymisé- vagy böjtnapot sem jelentene. De keresse a népek szabadsági mozgalmának történetében, s ott Julius negyedikét, mint az amerikai Egyesült-Államok legnagyobb ünnepét, a függetlenség kikiáltásának napját, fényes lapra jegyezve meg fogja találni.

E nevezetes napot a folyó évben éppen New-Yorkban töltöttem, s a mennyire már ismertem a yankeet, kételyeim támadtak, vajjon a vesztületet ridegségnél és közönynél fogva képes-e kellőleg megülni ily ünnepet? Hisz mi magyarok sokkal pezsőbb vértű nép vagyunk, és szabadságharcunk emlékei mégis évről-évre több közönyvel találkoznak. Aztán az amerikai függetlenség kikiáltása sokkal régebben is történt, mint a magyarországi szabadság-mozgalmak.

De Julius 4-dikét New-Yorkban nem egyhamar felejtém el. Ez ünnep nagyserűsége meggyőzött a yankeek szabadságszeretetről.

Julius 3-án, a nagy nap előestéjét megünnepelők, mi magyarok is a »Hungarian Society« helyiségében gyűltünk össze. Hölgyek is voltak jelen, s így zongoraszó mellett szótart a bokráját Tepsichere kórára. Késő este a hölgyek távozásra e szép mulatságnak véget vetvén, az a kérdés merült föl: »hová most?« — »A Kis bécsi színházba!« volt a felelet, melyet számos szomszéd fiatal s öreg torok hangoztatott. Oda mentünk tehát, s a nem magyar sokára bekövetkezett szonjunkat sörrel oltoztattuk. Hogy toszat volt elég, szükségtelen mondanom, ha megjegyzem, hogy magyarok voltak, a kik itt mulattak. Az első az észak-amerikai Egyesült-Államokra Maloesay Ferenc ügyvéd úr mondta, a második, melyet a majdnem az egész világot látott derék egyleti élnek, Gressák úr tartott. Magyarországról szólott. Ezt követő számtalan apróbb, a magyar egy-let alapítóira, az amerikai szabad sájtóra, míg-nem Kompolthry Tivadar tengerészársam szólat meg s a magyar tengerészfajak érdemeit kiemelve, azokat elterte. Ejjel után elváltunk, hogy a más-nap bekövetkezendő ünnepélyességek alkalmával álmosak ne legyünk.

Az itt-ott pattogó »fire cracker«-ek (olv.: fajerkreker, Amerikában divatos kínai tűzfűtők), melyek reggel felé mind gyakrabban pattogtak, már jó előre tudatták a bekövetkezendő zajt, mely minden észazt embert, a ki nincs hozzászokva, kegyetlenül kihoz sodrából.

A gyermekek már egy-két hónappal előbb kezdik meg a pénztakarítást, hogy aztán elég legyen tűzfűtőkre. Eppen mint nálunk szüretkor. A tűzfűtőgyárak majdnem egy évig folyton azon dolgoznak, hogy a közönség gyújtó hazafias érzületeinek e napon elég anyagot adhassanak. Az amerikai főképen a szabadság évnapiján, s azonkí-vül csak karácsonkor és választáskor használja e pattogó cikkeket.

A komoly amerikai egészen átváltozik, hisz ma nincsen gondja, a mai nap kimarad a kereskedelmi világból, a mára szóló váltó holnap fizetetik; e napon dolgozni nem szabad, s a kereskedelmi év is tegnap végződött.

Déloltt kivonult a polgárorség; lehetett itt látni a magyar húsár attilától a kek angol frankkig s a francia forradalmi siphkától a porosz sisakig minden ruha- és fővegenmet képviselve. A tem-

plomokban fényes ájtatosságok, s este a City-Hall előtt nagyszerű tűzfűtők voltak, és minden, a mi egy ünnepélyhez megkívántatik, úgy hogy még befogatások is alig történtek. Pedig hogy baj is volt, tudatták másnap a lapokban megjelent szerencsétlenségek. De mit bánja ezt a közönség, hisz ez is, amaz is ott volt s nem történt semmi baja; az illetőnek is jobban kellett volna vigyáznia.

Minden házon ott lengett az Egyesült-Államok lobogója, hirdette az állam 96 évi büszke fönnállását. S mennyire haladtak ezalatt az Egyesült-Államok, mutatja nagymérvű iparuk, kereskedésük s különféle intézeteik roppant száma.

Sokáig jártam az utcákon, néztem e hullámzó népet s hazám jutott eszembe, annak is volt szabadságharca, voltak szabadsághősei, s vannak most is régi honvédei. Összehasonlítám az amerikai viszonyokkal, s nem az én hibám, hogy e hasonlat hátrányunkra öltött ki.

Egy nemzet életereveltségének legbiztosabb jele az, ha a javáért küzdő bajnokait meg tudja becsülni; de ha a kegyelet kihal szívéből, az nem az életerőség jele.

GERLATHY.

Képmagyarázatok.

Mai számunk egyik rajza Japán közlekedési járműveiből mutat be egyet. Az úgynevezett »Jago«-t. Hasonló primitív szerkezetű ehhez a »vörömn« és a »jü-riki-szek«, melyek szintén kézzel hordoztatnak.

Ha meggondoljuk, hogy gyakran ily járműveken nemesak a szomszédházba, látogatásra, hanem mérföldekre is viteti magát a japáni, nem nagyon irigyelhetjük se séta-kirándulásait, se kőjantázásait, kivált ha még azt is meggondoljuk, hogy a rossz karban levő útnaknál a hordárok botorkálásai majd minden pillanatban a legkellemetlenebb ringatózást idézik elő.

Hosszabb útnakál a hordárok mindegyre fölváltják egymást, a hátul cipelők az első cipelő helyét veszik át, s végre egy óra múlva vagy hosszú pihenőt tartanak, vagy pedig új hordárok állnak helyükre.

Második rajzuk egy hangulatelljes életkép. A fiatal nő a kútra indul, mely faluhelyen tudvaleg nem minden háznál van; míg távol lesz, a ház hű-örre, a »Bodri«-ra bizza az örködést. A ház trónörököse a bölcsőben nyugszik. Míg föl-ébred, majd visszatér az anyja is.

Vegyes közlemények.

— (*Darwin* »Az indulat kifejezése az embernél és állatoknál«) cím alatt újabb munkát bocsátott ki, mely minden tudományossága mellett is egyike a legkellemesebb olvasmányoknak s kedvelve lapozhatják át mind-azok, a kik világotagságot, mind pedig a kik szórakozást keresnek. Darwin mellett e munkáját megírta, tüzéssen tanulmányozta a eseesemők arkefijezéseit, mint a kik rendkívüli erővel szoktak érzelmeiket kifejezni; tanulmányozta továbbá a többelodottakat, mint a kik legerősebb szenvedélyeknek vannak álvetve. Végre 1867-ben tizenhat kérdést tett föl s küldött meg számos hivatalos és más állású embernek, kik fölvilágított avagy vad népek közt élnek, oly eőből, hogy fölvilágításokat nyerjen azoktól az emberi érzületek kifejezéseinek különböző módjáról. Ily kérdések voltak a többek közt: 1. Az által fejeztetik-e ki a megdöbbenés, hogy szem és száj kimeresztetik-e? 2. Elpirulást idé-e elő a szegény, ha a bőr színe ezt látni engedi? És különben a testen meddig terjed le a pi? 3. Jökévy közepette ragyog-e a szem s összeráncolódik-e körötte és alatta kissé a bőr. 4. Midőn az ember ki akarja fejezni, hogy nem akadályozhat meg, avagy nem tehet valamit, vállait huzza-e föl, száját lebégysztyén és szemét szélesen fölnyitva? Az ily módon tett 16 kérdésre Darwin azóta teljes és kimerítő feleleteket kapott Afrikából, Amerikából, Kínából, e információk még inkább megerősítették őt azon meggyőződésében, melyre saját tapasztalatai vezették s jelen művében bebizonyítani törekszik, hogy ugyanazon érzelmek emberenkél és állatoknál egy és ugyanazon módon nyernek kifejezést.

— (*A francia irodalom 1871-ben*.) A francia irodalom statikájából kiemeljük, hogy a múlt évben ezen országban 5674 könyvadás volt, melyből $\frac{1}{3}$ jutott Párisra; nyomda volt 1399, s ebből $\frac{1}{3}$ -ad párisi, 1624 litograph s ebből $\frac{1}{3}$ Párisban. Lap megjelent összesen 2303, Párisban 846. E számok eléggé mutatják, mennyire centralizált Franciaország még irodalmi tekintetben is.

— (*Érdekes könyv az ősi Amerikáról*.) Beeső könyv kelt figyelm Angliában, címe »Ős-Amerika,« s írta Baldwin. Kiváló régészeti mű, mely ha nem is gazdag végeredményekben, mégis nagy tudományossággal

állít össze mindent, a mi eddig szétszórtva a fönbőz nyelveken, régi s új művekben az ősi Amerikai állapottairól található. Éles elmével kutat-fürkészt tovább s nagy képét tárja elének azon sajtáságok művelődésnek, mely rendszerében sokban hasonló — a mennyire a még meglévő jelek után ítélhetünk — azon civilizációhoz, melyen a miénk is alapszik. Észak-Amerika alsó része, Mexikó és Peru képezik tárgyait s oly képt kapunk, mely sajnálattal tölt el ez eredeti s terjedelmes művelődés évesztén, a spanyol vakbuzgóság bigot kegyetlensége által. Városok, paloták, templomok romjai hevernek ott őserdők mélyében, s csak a rajtuk nőtt fauna enged esz eltemetett civilizáció ódonosságára következtetnünk. Nem egy, több civilizáció követte e terekben egymást. Vegyük csak Perut, itt Montessor szerint a polgárosultság első időszaka a keresztény kor első vagy második századában már véget ért. Ezt a hanyatlás kora követte, indiánok nyugotról s délnyugotról közel ezer évig pusztították a földet, arra aztán következett az Incák időszaka, kiknek fővárosa Cuzco volt, kik a birodalmat helyreállították. Hogy e sorok csak némi fogalmat adjanak a perui romokról, fölemlítünk egy vízvezetékét, melynek hossza 450 angol mérföld. Az egész birodalom végig oly kövezett utakat találunk, melyek a mostani kor embereit is bámulatra ragadják.

— (*Földalatti kert*.) Egy bagdádi lap esodás fölfedezésről beszél. Nem messzire az Eufrat partjaitól, a Hadisse városok közt egy földnyílás tátong, melybe sokáig senki sem mert lebecsátkozni. Közélebb azonban néhány ember leereszkedett belsejébe, s nagy meglepetésükre egy kertet találtak, melyet halakban gazdag folyó metszett keresztül. A fakon madarak énekeltek, s bár a napsugár s földalatti kerbe csak itt-ott tudott behatolni, a tér eléggé meg volt világítva. Most már naponként többen nézik a földalatti kertet, mi arról tanúskodik, hogy a bagdádi lap híret nem az »Ezerogy éj« meséi közül merítette.

Hírek.

— (*A kolozsvári egyetem megnyitása*) nagy ünnepélyesség közepette vasárnap történt meg. A város-díszbe öltözött, lobogók lengtek mindenütt. Ünnepélyes isteni tisztelet után a lycumban a rektor és az egyetemi tisztviselők nagy közönség jelenlétében hivatalukba beiktatták, fölolvastatták a tisztviselők megválasztási helybenhagyó miniszteri leirat. Groisz dékán üdvözlé a rektort, ki megnyitó beszédeben a tudomány hatalmát fejtegette, hihát mondván a királynak és kormányának a tudományok ezen új csarnoka megnyitását. Fölolvastattak ezután Pauler Tivadar és Hatala Péter pesti egyetemi rektor üdvözlő táviratait, melyek élénk éljenzéssel fogadtattak. A megnyitási ünnepély után a redoutban 205 teritékü díszelődt tartatott, melyen számos felköszöntés mondatott a királynak, a kormányra, az egyetemi tisztviselőkre stb. Este a város kivilágított, s a színházban díszelőadás volt.

— (*A természettudományi társulat*) múlt szerdai (nov. 6.) választmányi ülésén a titkár három alapítványt jelentett be, úgy mint: Balogh Kálmán társulat alneleki 200, báró Eötvös Loránd 200 és Lechner Lajos 100 frtos alapítványát. A könyvkiadásokra vonatkozólag bejelentették, hogy az alirók száma az ezert már túlhaladja. Cotta geológiájának első részét a fordítók (Petrovits Gyula és Hofmann Károly) már sajtó alá adták; Helmholtz népszerű tudományos előadásait Jagieza Lajos és Jendrassik Jenő egy híján lefordították, s ha revisorok átvizsgálják, még a jövő év elején ez is sajtó alá kerül. A jövő év elejére elkészült továbbá még Hutley életana (fordítja: Magyar Sándor), és Darvinnak »a fajok keletkezése« című munkája (ford. Dapsy László), úgyhogy 1873 folytán legalább is négy kötet mű fog megjelenni. Legközelebb a könyvkiadó vállalatra a jelen évi tagdíjakat is bekéri a bizottság, a midőn figyelmeztetni fogja az aláírókat, hogy esinos angolos vászonba kötött példányokat is haphatnak, ha a renes tagdíjon fölül még egy forintot küldenek, mi két kötet bekötésére fog számíttatni. A németnyanti pályakérdésre csak egy munka érkezett, a mit Jürányi L. és Szontagh M. fognak megírni. A physikai és meteorológiai nyílt pályázatra már beérkezett az első dolgozat; ez a Stahlberger Emil fűmői tengerészakadémiai tanár terjedelmes munkája »az apály és dagályról a fűmői öbölben.« Ha a bírálók nyilatkozata kedvező lesz, e művet alkalmisínt maga a társulat fogja kiadni, mint a megbízásból tett országos érdekű kutatások és közleménynek első kötetét. Elhatározták a gyűlésen azt is, hogy a dobsinai jégbarlang, Magyarországnak ama nem régebben fölfedezett természeti nevezetességét le fogják rajzoltatni, s képét és leírását a »Természettudományi Közlöny« jövő évi folyamában szándékoznak kiadni. Végül titkár a hosszú szünetek alatt (Julius óta) ajánlott 146 új tagot jelentette be, kikkel a társulat tagjainak létszáma 3373-ra emelkedett. A természettudományi társulat közlekedési szakgyűlése december 4-én lesz, mely alka-

„ATHENÆUM“ könyvkiadó-hivatalában
(Posten, barátok toro 7. szám) s általa Magyarország és
Erdély minden (Bécsben G o r i s c h e k, Stefansplatz Nr 6.)
könyvkereskedésben kapható:

AZ ATHENÆUM

Nagy Képes Naptára

1873-ra.

XIV-dik ÉVI FOLYAM.

Szerkeszti: Sárkány Ján. Fer.

!-200 oldal, 35-40 szép képpel. Ára csak 1 ft.

TARTALMA. Katholikus, protestáns 6-hitű és zsidónap-
tár. Évszámítások. Bolygó stb.

Novellák és történeti rajzokból. A politika nyomorultjai. Beszély Deák Farkastól. Levelek a törökvilágból. I. Negyedik Mohamed szultán fermánja Apafi fejedelemhez, melyben felhívja, hogy a Bécs elleni hadjáratához csatlakozzon. II. Murad Giraj tatár khán levele Apafióz, melyben tudatja, hogy a török császár segítségére Bécs ellen indítván hadat, Erdélyre fog átmenni. III. Bethlen Elek tanácsója a fejedelemnek, hogy a andékokkal vegye rá a tatárt, miszerint más utat válasszon Bécs felé. IV. Ahmet kazánai aga ráparancsol a magyar falukra, hogy 1000 ökrös szekeret adjanak a szultán táborába. V. Teleki Mihály jelentése Apafióz a tatárok dőlása, egótése miatt. — Az amnestiák korszaka. Irodalmi emlékeztető Szokolyi Vitéz. — Ne higgy magyar a németnek. Volt tót kuru z dala. Régi kuruz dalok. Thaly Kálmántól. — Két táborok 1848-ból. Igaz történet. Moeszy Bélatól. Lenkei százada. Petoftól képpel. Beoraltam a könyvhára képpel. Tátra vidéki lakosok képpel. Egy szép napom Venczelehen képpel. S. J. F. Guinevere királynő története, képpel. Prém József. A lottóverseny. Angol sport novella. Egy kis eset-pati a tongeren. Az utolsó táborfőnök.

Természettudományi képek. Gorillavadászatunk a sierraleonei erdőben, képpel. A víziboa küzdelme egy bivallyal, képpel. Az ember a kökorszáokban, képpel. A törpe-egér, képpel. A közép-amerikai euphorbiák képpel. A mókus, képpel. A dodo madár, képpel. A halak vándorlása képpel. Színezépek a lepkek közt. Világhírű városok s távoliságok a mündenségben. Flammariion. Az üstökösök csodavilága, képpel.

Gazdasági, ipar- és kereskedelmi. Álladalmi mensesink s beolvasás az országos lötenyészésre. A kisbíri, bábolnai és mezőhegyesi mensesek. Az angol és arab telékek. Az angol, arab, norman, lipizzai télvirlovak. — A székelyföldi, nagy-kőrösi, sepsi-sz. györgyi és varasdi csődör-telepek. A himbütetegység az állatoknál. Dr. Szontagh Miklós. Két házibárát. Könyves Károlytól.

Újabb eszmék és események. A szociális kérdés vezérelői. Dr. Katona Mórtól. Összegezethető-e a hit a tudománytal. Kun Sámuel. A Vezuv legújabb kitörése. Képpel. Nápoly város és környéke. Képpel. A jövő évi világiállítás és Bécs város. 6 képpel. Szovátyi. Vándorlások a természetben. G. J. Az iparos munkaadók és munkások házában.

Tisztai omltár. Magyar-Erdélyország kormányzati és közigazgatási tisztviselőinek névsorozata, a minisztériumok, megyék stb. stb. hivatali képekkel. **A megyék a legújabb tiszti választások szerint.** Buda-Pesten székelő egyetiek és országos. Bélyegilleték tábla. Országos vásárok.

AZ ATHENÆUM

Kis Képes Naptára

1873-ra.

III-dik évi folyam. — Szerk. Sárkány J. F.

Kath. prot. óhítű és zsidó naptárral, 1 100 oldal, számok képpel. Ára csak 50 kr.

TARTALMA: Novelettek. Egy elő saját haláláról igaz történet. — Egy páviói humoristaeus életvilága. — A leányvásár Konstantinápolyban. Regény a hirdetés-közt. — Mikor az X-et U-nak néztem. Valász kaland. — U: a z a z i k e p e k: A károsvölgyi vasuton 8 képpel. A szamojednek, képpel. — Politikai társadalmi rajzok a napjaink kőből. Amocnitaeus Americanae. Az elnöksénelési pártokodás. A new-yorki commone. Amerikai kép esek Louis anai képviselők. Emberrablások a Csendestengeren. Nidhiista mozgalom Oroszországban. Rabszolgá kereskedés a Nilsunál. A morocói Ausztriában. — T e r m e s z e t t u d. Életparányok a földgömbön. A levegyszerűbb szerves élet. Hogyan termékenyítsük a gyümölcsöt. Új adatok az anyaméki nemzéshez. A penészgömb és az erjedés. Érez-reszesek a novonyekben. Mestersegesen készített kövek. — I t t e s t r á t t a d o m a k: Mit tudott Hatvani uram. Egy puldikatya éjszárása. 8 képpel. Miért kedves a kapitány. A vitéz szabo. — Ezen kívül a magyar-erdélyországi városok: tisztikarának ezlntára, országos vásárok stb.

Ugyanitt kapható:

JÓKAIMOR

„A köszivü ember fiai.“

Regény hat kötetben. — Ára 6 ft.

„VIRRADORA.“

Újabb novellák négy kötetben. — Ára 4 forint.

A légurái.

Képek a madárvilágból, 6 gyönyörű nagy képpel.

Di-3kötésben 5 ft 50 kr.

lommal B. Eötvös Loránd és Balogh Kálmán fognak népszerű előadásokat tartani.

— (Árva vára.) Gróf Zichy Edmundnak egy örven-detes elhatározásáról olvasunk. A műspirtoló gróf ugyanis Árva várát, melyet eddig mint családi birtokot ősi épségében őrzött meg, lovagkőru muzeumává alakította át, ifj. Kubinyi Miklós levéltárnokot pedig Árva vára monographijának megírásával bizta meg.

— (Jókai a külföldön.) A berlini »Magazin«-ban a következő statisztikai kimutatást olvashatjuk Jókai Mór műveinek elterjedtségéről: »Jókai Mór számos, eredetiben több mint félmillió példányban elterjedt regényéből már régebbi idő óta vannak angol, holland, francia, olasz, orosz, cseh, román és török fordítások; a németek azonban csak most igyekeznek a genialis, s főleg a humor terén szeretreméltó elbeszélőt jobb művei által a német irodalomban meghonosítani. A pesti »Athenaeum« így adta ki németül a »Régi jó magyar tablábirák«-at 4 kötetben, a »Magyar nábob«-ot 4 kötetben, ennek négykötetes folytatását »Kárpáthy«-t, továbbá a német bírálat által is méltányolt »Fekete gyémántok«-at 5 kötetben, míg jelenleg a »Politikai divatok«-at küldi szét 3 kötetben. Rautmann Posten 4 kötetben adta ki »Mire megvénülünk« című négykötetes regényét, míg a hg. Bismarcknak ajánlott »Humoros elbeszélések« 2 kötetben Hühlmannal Bremában jelentek meg. Jelenleg Berlinben Janke Ottó hirdeti Jókai »Szegény gazdagok« című háromkötetes regényének megjelenését, és a »Hausfreund« kiadó-hivatala most közli legújabb ötökötetes művét: »Az arany ember«-t. A magyar humorista egyenesen a berlini »Bazar« számára írta »Optikai csalódások« című elbeszélést, míg »Eppur si muove«-jának hat kötete közelbel szintén megjelent német fordításban. Végre a »Post« szept. 27-dike óta Jókai humorisztikus elbeszélést »Az új földesúr«-at közli, mely az eredetiben már három kiadást ért.«

— (Museum-egylet létesítésén) fáradoznak Debrecenben. A legutóbb tartott értekezleten kimondták, hogy miután már a főiskolai muzeum mind a helyiségekre nézve, melyeket elfoglal, mind a benne levő értékek tekintetében oly alapnak vehető, melyre tovább építve, könnyen be lehetne rendezni s felszerelni oly muzeumot, mely mind a tudományok és a tanításnak gyakorlati alapeszközait magában foglalja, mind általában a közönségnek mulatva s tanító időtöltést szolgáltatva, a főiskolai muzeum gyarapításak egyleti útön. Az alapszabályok kidolgozásával Kovács János és Tormay Béla bízták meg.

— (Jótekönyvség.) Vladár Ervin, az arvaciai kerület képviselője, 2000 forint adott az ottani polgári iskolai alapnak, továbbá a steierlakai jótekönyv egyletnek 200 forint és az arvaciai kerület többi iskoláinak 1200 forint, végre egyéb közhasznú intézetekre 300 forint.

— (Keeskenét város 61 szilóittjét) sorolja elő Hornyik János jeles történetírónk a »Keeskeneti Lapok«-ban, mint olyanokat, kik irodalommal foglalkoztak. Ezen értékes gyűjtemény méltó volna az utazásra más városok részéről is. A sorozat a reformáció korával kezdődik, s legnagyobb részben — igen természetesen — vallásos iratokról tesz említést.

— (Magyar Lant.) E cím alatt indít meg Fellegi Viktor, az »Apolló« zeneimrti szerkesztője egy kétfüzetes vállalatot, mely tizenöt népdal-átíratot egy tartalmazni. Az átíratok szerkesztője Sipos Antal, kinek eddig zongoraművei is nagy körben kedvesek. Egy füzetnek előfizetési ára egy forint. A pénz Budára, iskola-utca 191. sz. a. Fellegi neve alatt küldendő be.

— (A m. t. akadémia által) kitzított pályázatok közül következő pályamunkák beküldési határideje 1872. dec. 31-kén letelik: gróf Teleky pályázat (szomorujáték), gr. Karácsonyi pályázat (felsőbb vigjáték), Sztrouky pályázat (a köteles rész). Holgyalapítványi pályázat (logika kézi könyve), holgyalapítványi pályázat (anthropologia kézi könyve) herceg Cartoriszky-pályázat (lengyel-magyar történet).

— (Az egész művészlágra) nagyfontosságu a hír, mit a »M. Állam« ír, ha valónak bizonyul. E hír szeriunt ugyanis az esztergomi főegyház könyvtárában Salvator Ros. híres festő vázlatkönyvére akadtak. A nagy műkines lövebb megvizsgálására a primás szakértő művészeket fog felkérni.

— (A széphalmi emlék.) Az akadémia igazgatótanácsának felkérése folytán Tokly Ferenc igazgatótanácsos és Skalniczky építész Széphalomra utaztak. A Kazinczy-emléket mentek megtekinteni, mint a melynek elhanyagoltságáról több ízben szölktek a lapok. A két megbízott ezúttal szemle alá veszi az emléket, melynek állapotáról jelentést, a teendőkről pedig tervet nyújtanak be.

— (Nagyérdékű munkát ír) Hajnik János kenes-téri igazgató. Viszonyát adja elő benne gróf Széchenyi Istvannal, midőn a legnagyobb magyar Doblingben

lakott s elméje nem volt már elfátyolozva. Ugyanekak Hajnik kiadja mező- és nemzetgazdasági cikkeinek gyűjteményét is.

— (Miklóssy Gyula.) az istvántéri magyar színház igazgatója a belügyminiszternél volt kihallgatásban. A belügyminiszter ígéretet tett, hogy a subventio iránt a kellő lépéseket megtenni el nem mulasztandja.

— (Hymen.) A müncheni művészi körökben két honfitársunk, Litzennayner Sándor és Bunczur Gyula házassága képezi a közbeszéd tárgyát. Litzennayner már egybekelt egy amerikai szép művésznővel, Bunczur pedig nemrég váltott jegyét Max G. müncheni festő nővérével.

— (Első méhészeti iskola.) Buziúson folyó évi dec. havában nyitja meg az ottani tanító, Grand Miklós, az első méhészeti tanfolyamot, mely február hó végeig tart. E tanfolyamban elő fog adatni a hallgatónak mindaz, a mi tudni kell a méh természetéről és annak célszerű ápolásáról. Az iskola megnyitására, az összes buziúsi kerületben fekvő községek, az ottani szolgabíró által értesítettek.

— (A kholera) az ország több részén is jelentkezett, de csak szórányosan, egy-két esetben. Máramarosban már apadóban van, valamint Budán is, hanem Pesten terjed, noha lassan. E hó 10-kén Budán 19 eset merült föl, s az nap meghalt 4. Ott a járvány kezdete óta 465 kholerabeteg volt a mondott napig, s ezekből meggyógyult 159, meghalt 150 és gyógykezelés alatt maradt 156. A budai katonák közt is pusztított. Pesten 10-kén beteg lett 18, s az nap a betegek létszáma 56 volt, melyből meghalt 8. A járvány kezdete óta itt 112 eset fordult elő, ebből meghalt 49, meggyógyult 17, s ápolás alatt maradt 46.

— (Emlékö.) a »Hazánk« 1868 — 1871-iki teljes folyama. A kik birni ohajjják, bővebb értesítést nyerhetnek P. K. jegy alatt poste restante Csáktornayra intézett levelekben. A lapok hibátlanok.

Új zeneművek. Az »Apolló« zenemű-folyóirat 21. számának tartalma a következő: »Hymnus, s zenéje Erkel Ferenc-től; »Alare alatt« Mayrberger Károlytól; »Kerekes András; »Nagygyöngyök mossa hulló a föld«; eszárás szövegvel, Potényi Oktávótól; »Tanítóh infátlja« Háltz Lorincztól.

Táborzsky és Parsch kiadásában megjelentek: »Farsang után« eszárás, zongorára szerző Jóh Károly, a szentesi dalgylet karnagya. Ára 60 kr. — »Schneebal quadrille«, Offenbach operette után zongorára tette Ifj. Fahrbach Pálól, ára 60 kr. — »Ein Mann ein Wort.« Polka franczuzok, zongorára Katzau Lajostól, ára 50 kr.

Szerkesztői üzenetek.

Csáktornay, W. L. A kérdésközlést közöltük illetékes helyen, s valószínű, hogy ön választ fog onnan kapni. — »Egy basu.« Nem közölhető. — Zsigárdia: Nagyon várjuk az areképet, de mind hiába. — Késznárka: »Vigase.« Semmi új gondolat nincs benne. Jobban szeretnők, ha versek helyett e regényes felvidék ismertését kaphatnók meg, s egy-két lényképet is a Tátra tövéből, a mi ott valószínűleg van. — Sárköz-Ujhely. Közlöni fogjuk mielöbb. Általában igen szivesen veszünk mindent, mi népünk vagy egyes vidékek ismerteté-ére vonatkozik. Ilyet kérnünk minél többet. — A székely. Nem eszszik selogy.

TARTALOM.

Cikkek: »Gr. Zichy József, főmei kormányzó.« — »Tót néplalak.« Gáspár Imrétől. — »Drouet polgár endékiratából.« rajz Gauthier Tehopáltól. — »Az etiquette az araboknál.« Csakassy Józseftől. — »A család élet a modern bñl-eszéletben.« — »A szabadság ünnepe New-Yorkban.« Gerlachyól. — »Vegyes közlemények.« — »Hirek.« — Képek: Ifj. gr. Zichy József. — Japáni hordszék. — A ház óre.

Hirdetés.

Cachemir-kendők.
Szép, jó és olcsó!
Legújabb női ruha-kelmék
nagy választékban,
bámulatatos olcsó árért.
Teljes ruhához való legszebb kelmék
3, 4, 5, 6 frtért, ugyszintén a
legfinomabb fekete selyem-anyagok kaphatók
HAMBURGER ADOLF
üzletében,
PEST, ur-utca 1-86 sz. Párisi ház.
Minták küldetnek kívánatra mindenfelé
Ingyen és bérmentve s megrendelések
utánvét mellett azonnal eszközöltetnek.
10-2
Asztal- és ággyerítők.